

Роман Крип'якевич
Українське Історичне Товариство
Львів, Україна

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ТА ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ*

(За матеріалами неопублікованого листування й мемуарів)

Характеризуючи стосунки М. Грушевського та І. Крип'якевича, слід торкнутися більш загального питання — формування наукових шкіл в українській історичній науці, а також усіх компонентів цього процесу: підготовки наукових кадрів, видавничої роботи, створення академічної наукової організації європейського рівня і, врешті, самої наукової праці. Якраз ці компоненти й були суттю, змістом взаємовідносин і співпраці цих двох істориків, а спільною метою їх життя (спільною, незважаючи на двадцять років різниці віку) — творення, організування української історичної науки.

Становлення Івана Крип'якевича як історика було б немислиме поза контекстом історичної школи Михайла Грушевського, найвищої за своїм рівнем в українській історіографії всіх часів. Оцей процес становлення, а далі — співпраці, знаходить чітке відбиття в неопублікованих досі матеріалах — листуванні й мемуарах, які хочемо довести до відома конференції.

Вперше життєві шляхи двох істориків схрестилися влітку 1904 року, коли 18-річний Крип'якевич зразу після матури вписався на «університетські курси», які, на протязі місяця, вело «Товариство прихильників української науки». Головою товариства й основником курсів був професор Грушевський, він же — голова НТШ, широко відомий уже науковець, який в той час закладав фундаменти української історіографії, працюючи над знаменитою «Історією України-Руси». Незважаючи на зайнятість такою капітальною роботою, він вбачав доцільним приділяти час на підготовку абсолювентів до університетських студій. Це ж бо власне й були закладини фундаменту підготовки наукових кадрів, перший крок до створення майбутньої наукової школи. Очевидно, подібної думки були й інші видатні вчені, оскільки на згаданих курсах викладали теж Іван Франко, Хведір Вовк, Іван Раковський, Микола Ганкевич, Степан Рудницький, Степан Томашівський та ін.

* На основі доповіді, виголошеної на Міжнародній ювілейній конференції НТШ, УІТ і РАУ, присвяченій 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського, Львів, 27.VIII.1991.

1904 року Крип'якевич вступив на філософський факультет Львівського університету. Поталанило майбутньому вченому: курс історії читав професор Грушевський, що став для нього спершу наставником і науковим керівником, а далі — провідною зіркою на довгі роки. Він уже десяток років викладав у цьому університеті. З перспективи часу, у своїх спогадах, Крип'якевич відмічає, що найціннішим у викладах Грушевського було те, що всі події він оцінював з українського становища; він відкривав не лиш для студентів, але й для світу історію України, народ якої, навіть втративши державність, боровся за своє існування, мав свої власні шляхи історії.

Поруч з викладами Грушевський вів і «історичні вправи» (по-суті, семінар), де заправляв своїх студентів до історичних дослідів. Тут Грушевський виявив себе блискучим педагогом. Молоді історики, а в їх числі і Крип'якевич, спершу під проводом професора, читали й інтерпретували історичні джерела, обговорювали праці інших дослідників, далі — виконували оригінальні дослідження і так поступово втягалися в самостійну наукову працю. З пієтизмом згадує І. Крип'якевич відвідини дому Грушевського, де також велися незвичайно цікаві й корисні для студентів дискусії.

З того часу збереглися перші листи-записки Грушевського, в яких він пропонує обговорити перші наукові праці свого 19-річного студента, що вже тоді готувалися до друку, доручає підготовку показників та приміток, виконання коректури частин своєї капітальної «Історії України-Руси», а також різних рефератів, оглядів рецензій. М. Грушевський полюблив давати навіть дрібні доручення в письмовій формі (одне з «залізних правил сучасних менеджерів»); посилялися вони в мініатюрних чепурненьких аквамаринових конвертиках. Вражає глибока ввічливість у звертанні — завжди на «Ви», «високоповажаний пане товаришу». Оскільки контакти між цими істориками у вказаний період були в основному, усними, листування дає доволі скромну інформацію. Значно багатша вона у спогадах Крип'якевича, які ще ждуть опублікування, та в праці «Діяльність історично-філософської секції НТШ під проводом Михайла Грушевського 1894-1913 рр.» (ЗНТШ, т. 222, 1991).

Протягом 1905 року Крип'якевич опублікував 12 оригінальних наукових праць і рецензій. Такий вибух наукової продуктивності можна пояснити наявністю сформованої наукової школи і стилем праці її творця М. Грушевського.

Тут слід би вказати на ряд конкретних принципів, яких дотримувався Грушевський у підготовці наукових кадрів і які давали вище згадані результати. Перше — це вміння збудити зацікавлення предметом історії, доказати її престижність, важливість для формування не тільки людини, але й нації. Друге — висока вимогливість, ставлення трудних і поважних задач в якомога ранньому віці (пізніше цей принцип прийняв М. Амосов): не дріб'язкова опіка, а самостійна (хоч контролюва-

на) праця, не історичний гурток при університеті, а участь у роботі Наукового товариства ім. Шевченка — української академії. Для цього треба було поступово розвивати у молодих вчених-студентів навички наукової роботи: реферування, огляди, рецензії, критика, архівний пошук, включно до відряджень студентів у закордонні архіви; врешті, створення умов для оперативного публікування (під вимогливим контролем) завдяки організованим виданням НТШ.

В своїх спогадах І. Крип'якевич з пієтизмом згадує свою працю на «історичних вправах» та в НТШ. Ще як студент вступив він в це Товариство, став «звичайним» його членом, мав право брати участь у наукових засіданнях. Належав до Історично-філософської секції, якою керував М. Грушевський, а участь брав у ній Іван Франко. Засідання відбувалися що два тижні. Члени читали повідомлення про свої роботи, секція вирішувала про можливість їх публікування. Більшість членів були люди молоді й недосвідчені; справи вирішували практично Грушевський з Франком, які мали великий авторитет. Дуже цінним було те, що обидва видатні вчені нічим не виявляли своїх переваг, терпляче слухали початківців та в усьому їм допомагали. Стосунки між Грушевським і Франком були дружні, вони часто відвідували один одного. Крип'якевич не раз заходив додому до Грушевського у справах своїх робіт; професор завжди ввічливо вислуховував його, хоч був переважаний роботою; молодий студент мав нагоду зустрічатися там і з великим Каменярем.

На прикладі педагогічних принципів Грушевського і прослідковуються всі три елементи процесу реалізації концепції української національної науки, які виділив Я. Дашкевич, і підготовка наукових кадрів, видавнича робота і організація наукового закладу європейського рівня.¹

Дальше зростання Крип'якевича як історика теж зв'язане з ім'ям Грушевського: членство в НТШ, праця в історично-філософській секції НТШ, публікації і редагування «Записок НТШ», наукові відрядження з рамені Археографічної комісії НТШ до архівів і бібліотек Кракова, Варшави та Москви, захист докторської дисертації на тему *Козаччина та Баторієві вольності* (1911).

Цікаве і складне питання — це стосунки Грушевського і Крип'якевича в плані конфронтації двох історіографічних концепцій: «народництва» і «державництва». Остільки це питання достатньо широко висвітлене в працях та доповіді проф. Л. Винара² на пленарному засіданні нашої конференції, відмічу лиш коротко, що в перший, приблиз-

¹ Я. Дашкевич, «Михайло Грушевський — творець концепції української національної науки», *Ратуша* (Львів), 21-22 серпня 1991.

² Л. Винар «Михайло Грушевський як історик». Доповідь, Міжнародна ювілейна конференція, присвячена 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського, Львів, серпень 1991; Любомир Винар, *Найвидатніший історик України Михайло Грушевський*, Нью Йорк, «Сучасність», 1986.

но десятилітній, період співпраці Крип'якевич сповідував «народницьку» концепцію свого метра, згодом лінії їх наукових концепцій в якійсь мірі розійшлися.³ Грушевський до кінця залишався істориком «народником», Крип'якевич пішов по лінії «державництва», однак це аж ніяк неантагоністичне розходження не слід перебільшувати. Історики-«державники» майже всі були учнями Грушевського, але вважали, що він не дооцінив значення боротьби за власну державу в історії України, хоча Грушевський вповні позитивно оцінює державно-творчу діяльність українського народу, зокрема козацтва, як внутрішньої політичної сили, а також їхню дію на міжнародній арені.⁴ З другого боку Крип'якевич досліджував проблеми «народницької» історіографії — економіку, матеріальні умови народного життя, соціальні рухи. Продовжуючи, по суті, дослідження Грушевського, він цікавився розвитком конкретних форм і елементів державности в контексті вирішення кардинальних проблем народного життя.⁵

Після від'їзду проф. Грушевського зі Львова в 1914 р. контакти учня й учителя обірвалися на довгих 14 років. Склалися на це і воєнні події, і діяльність Грушевського в уряді УНР, роки еміграції і повернення до Києва.

Нарешті у квітні 1928 року, після довгих невдалих спроб, І. Крип'якевичеві вдалося нарешті відновити контакт з М. Грушевським, незважаючи на збручанський кордон, що проліг між ними. Почалося вельми активне листування (49 листів за неповні три роки). Грушевський почував жаль до колишніх львівських товаришів праці «за те, що сталося у Видавничій спілці і з Літературно-науковим вісником», але це, як він пише, Крип'якевича не дотикало. Він зачисляє Крип'якевича до тих, «які незважаючи на всі труднощі, не опускають рук і ведуть роботу далі», і сам заявляє про «велике поважання, пієтет та симпатію до галицького культурного й наукового осередку, до галицьких наукових видань», закликає «не спускати фани з нашої Західне-Української безпритульної Академії».⁶

Наукові контакти і співпраця набирають відразу великого розмаху. Грушевський наполягає на приїзді Крип'якевича до Києва для безпосереднього обговорення координації наукової діяльності,⁷ порушує

³ Я. Дашкевич, «Іван Крип'якевич — історик України», (Передмова до *Історії України* І. Крип'якевича), Львів, «Світ», 1990.

⁴ Державницьку роль козащини, а зокрема гетьманів Б. Хмельницького і Ів. Мазепи в дослідженнях Грушевського, досить докладно наświetлює Л. Винар у вищезгаданій монографії *Найвидатніший історик України Михайло Грушевський*, стор. 44-50. На основі аналізу праць Грушевського, він підкреслює, що в історіографічній творчості історика були «державницькі» і «народницькі» елементи.

⁵ Я. Ісаєвич, Передмова до *Богдана Хмельницького* І. Крип'якевича, Львів, «Світ», 1990.

⁶ Лист М. Грушевського до І. Крип'якевича від 19 квітня 1928 р.

⁷ Лист М. Грушевського до І. Крип'якевича від 4 червня 1928 р.

справу систематичного реферування й оглядів історичних наукових праць, що публікуються по цей бік Збруча, інформування про роботу НТШ, складання мапи Гетьманщини. Грушевський організує оплату праці кореспонденційних співробітників ВУАН — Крип'якевича та ін., поєднану зі складним скрупульозним розрахунком за виконану роботу, а це тим більше актуальне, що Крип'якевич із-за матеріальної скрути примушений вже випродувати свою наукову бібліотеку. Грушевський готовий викупити продавані книжки, щоб не попали в невідповідні руки. Спільними силами готується «Збірник Степової України»,⁸ згодом — порайонний збірник «Західна Україна», який намічають випустити в 1930 р. У Львові організують групу співробітників Історичної секції та Комісії Західної України ВУАН.⁹ Спираючись на них, Грушевський задумує організувати (й тут же приступає до реалізації) «бібліографічний реєстр Західна Україна», який охоплює широкий спектр наукових напрямів (уся гуманістика), в якому будуть систематично публікуватися анотовані бібліографічні описи книг і статей з окресленого тематичного обсягу, а крім того критика й річні огляди; «реєстр» організується при редакції «Україна».¹⁰ По суті — це — зародок загально-українського реферативного журналу з суспільних наук.

Справа наукового відрядження І. Крип'якевича на Велику Україну, як тоді казали, або ж «Радянщину» вирисовується все конкретніше; актуальність виїзду загострюється ще й у зв'язку з тим, що Крип'якевича позбавляють праці в польській гімназії за протест проти випадів польських шовіністів. Київські академічні організації успішно розвиваються, з ними співпрацює все більше західно-українських науковців (акад. Студинський, Герасимчук, Раковський, Полянський, Гординський). Грушевський наполягає на якнайскорішому приїзді Крип'якевича до Києва.

Врешті, у квітні 1929 року Крип'якевич уже в Києві. Листування, природно, припиняється; збереглося лиш декілька записок про зустрічі в Києві, в т.ч. писані на бланках Історичної секції ВУАН (до речі, бланк надрукований українською і французькою мовами, — і це не поза, Грушевський справді підтримував міжнародні зв'язки; мимоволі насувається порівняння з нашим сьогоденням). Про короткий період перебування Крип'якевича в Києві повнішу інформацію знайдемо в його спогадах, — про організаторський хист Грушевського, про широчінь розгорненої ним роботи Історичної секції.

В червні 1929 р. Грушевський пише Крип'якевичеві вже до Львова. Форма звертання відбуває дальшу еволюцію — від «високоповажаного професора» чи «Вш. доктора» до більш сердечного «дорогого Івана Петровича». Наукова співпраця після ретельного обговорення й коор-

⁸ Лист М. Грушевського до І. Крип'якевича від 5 вересня 1928 р.

⁹ Лист М. Грушевського до І. Крип'якевича від 9 жовтня 1928 р.

¹⁰ Лист М. Грушевського до І. Крип'якевича від 17 жовтня 1928 р.

ВСЕУКРАЇНСЬКА
АКАДЕМІЯ НАУК

ІСТОРИЧНА СЕКЦІЯ.
ACADEMIE DES SCIENCES
d'UKRAINE
SECTION HISTORIQUE
KIEFF (UKRAINE)

LE 16. IV. 1929
8

Довідка

Співробітник Секції Др. Іван

Петрович Крип'якевич відряджений

в науковий сирових до М. М. М.

Козотинський. Його ж. в. в. в.

давати йому видати новіт.

Голова Секції

Олександр М. Грушевський

Довідка М. Грушевського для наукового відрядження Івана Крип'якевича з 16.IV.1929 (з архіву Р. Крип'якевича).

динації заходів розвивається ще могутніше. Сумісна підготовка збірників, висування кандидатур у академіки. Грушевський задумує, спираючись на західноукраїнських науковців, видавати «компендіум» — «Підручну бібліографію української історії»,¹¹ але в цей момент починаємо відчувати перший, поки-що слабкий, але холодний подув «великого перелому». Якесь «плянова комісія» поставилася неприхильно до пропозиції Грушевського створити окрему Комісію бібліографії української історії ВУАН. До того ж починає турбувати Грушевського здоров'я (серце) й «інші клопоти».

Бланк Історичної секції стає вже тільки україномовним, а скоро українці врешті правильно зрозуміють ідею інтернаціоналізму і на всіх бланках появиться «друга рідна мова», а ВУАН інволюціонує в УАН. Збірник «Полудневої України» вже «замерз»,¹² скоро замерзне не тільки збірник «Західна Україна», але й уся співпраця з галицькими науковцями, а там почне замерзати, вже в прямому розумінні, на Соловках, увесь цвіт української науки й культури. Але все це — ще попереду. Поки-що зі Львова йде стабільний потік наукової інформації: реферати, копії архівних матеріалів і рідкісних видань, часто за замовленнями різних співробітників Історичної секції, Комісії Західної України, Археографічної комісії. УАН справно виплачує гонорари за інформаційне забезпечення (по 7,5 американських центів за одну ан-

¹¹ Лист М. Грушевського від 28 червня 1929 р.

¹² Лист М. Грушевського від 10 листопада 1929 р.

отовану бібліографічну карточку,¹³ але є й більш щедрі гонорари, до 50 доларів = 100 карбованців за місяць. А стан здоров'я Грушевського все погіршується.¹⁴

Врешті, коли рятування здоров'я Грушевського стало невідкладною справою, дружина й донька примусили його виїхати на лікування до Кисловодська, звідки — один з останніх збережених листів до Крип'якевича,¹⁵ невтішний лист. Науково-дослідча кафедра історії українського народу знята з бюджету і скоро буде ліквідована, бурхливі адміністративні перегруповування в надрах УАН націлені на поступову ліквідацію української науки: комісії — археографічна і Західної України — виведені з підчинення Грушевському, ряд інших комісій ліквідовано. Збірник «Західна Україна» намагаються втиснути в рамки проблем класової боротьби, перше чим зовсім його закрити. І, незважаючи ні на ці Йовові вісті, ні на критичний стан здоров'я, академік Грушевський спокійно й уперто продовжує невсипущу працю: рятує тематику наукової роботи, координує роботу Києва з західноукраїнськими вченими, до деталей вникає у структуру збірника «Західна Україна», проганяючи думку про його приреченість.

Мабуть, такий уже стиль роботи, стиль життя вчених зі «школи Грушевського», стиль, знайомий мені з років, коли Іван Крип'якевич, незважаючи на скажені гоніння, матеріальний і моральний пресинг, вперто продовжував працювати, досліджувати джерела, консультувати й підбадьорювати невелике коло незрадливих учнів, творити книги, які тільки сьогодні мають шанс побачити світ.

І ось, остання лаконічна записка

Дру І.П. Крип'якевичу. Вповажаний Товаришу! Прошу заступити мене на заг. зборах Н.Т.Ш. у Львові в дні 28.XII.1930 р. і бути моїм повновласником.

З поважанням акад. М. Грушевський. 12.XII.1930.¹⁶

Це останнє з того, що збереглося в приватному архіві І. Крип'якевича від М. Грушевського. За період 1931-1934 рр. поки-що ніяких його листів до Крип'якевича не знайдено.

¹³ Лист М. Грушевського від 21 січня 1930 р.

¹⁴ Лист М. Грушевського від 24 грудня 1929 р.

¹⁵ Лист М. Грушевського від 6 вересня 1930 р.

¹⁶ Збережені листи Грушевського до Крип'якевича ще до кінця не оброблені; для багатьох, де відсутня дата, треба ще уточнити час написання, розшифрувати ряд текстів (бо письмо Грушевського дуже специфічне й тому велика подяка належить працівникам ЦДІА у Львові п.п. Галині Сварник і Оксані Гайовій за незвичайно кропітку працю над відчитанням рукописів). У найближчий час сподіваємося опублікувати не тільки повну добірку листів Грушевського до Крип'якевича, але й Крип'якевича до Грушевського.

* * *

Після смерти Грушевського Іван Крип'якевич публікує у видавництві «Просвіта» біографічний нарис *Михайло Грушевський. Життя і діяльність* (1935), де характеризує його як вченого, що сміло може стати поруч найбільших людей науки на світі.

Крип'якевич був, на думку Я. Дашкевича, «найвидатнішим і найплодовитішим учнем найбільшого українського історика і, як це не гірко тепер усвідомлювати, одним з небагатьох, яким доля дозволила кінчати життя не за ґратами і не за кільчастим дротом...»;¹⁷ тим не менше з 1946 року починається цькування історика з боку сталінських партійних і офіційних наукових сфер та груба критика за «помилкові буржуазно-націоналістичні концепції у трактуванні історії України» і особливо за приналежність до «націоналістичної, антинаукової школи Грушевського», а навіть за «фальсифікацію історії». І хоча в 1953 році відношення до професора різко міняється у кращий бік, то все ж основні праці минулих років продовжують стерегти від народу у спецфондах, історія України до вчорашнього дня (погляньте у шкільні підручники!) препарується у кращих традиціях сталінських часів, а професора Грушевського за кожної нагоди таврують наклейкою «українського буржуазного націоналіста».

І тільки в 23 роки після смерти Івана Крип'якевича ми врешті домоглися належного визнання обох великих істориків, почали врешті потрохи публікувати основні твори Івана Крип'якевича й його великого вчителя Михайла Грушевського, так дуже потрібні спраглому народові для відновлення нашої історичної пам'яті і національної гідності.

ДОДАТОК

1

Лист Михайла Грушевського до Івана Крип'якевича з 19.IV.1928

19.IV-928

Високоповажаний Професоре!

Я дуже рад, що др. Кордуба переказав Вам мої слова і спонукав тим Вас до сього листа, котрого я отсе отримав. Спішу відповісти бо-дай коротко, щоб осунути останні непорозуміння.

З трьох листів про котрі Ви згадуєте, я дістав тільки один, перший — з пропозицією участі в Записках, я відповів, що не маю зараз ніякого підходящого матеріялу для статті. Признаюсь, що був я тоді вза-

¹⁷ Я. Дашкевич, цит. пр., стор. 8.

галі огірчений на колишніх львівських товаришів праці, за те, що сталося в Вид. Спільці і з Літ.-Наук. Вістником, в секреті від мене — особливо на тих, які в тім часі переписувалися зо мною, а про се затаїли, — але *Вас персонально* се не дотикало. А тепер я тим більше буду радий, коли і Ви прилучитеся до гурту тих, що працюють з нами, і ми їх працю високо цінімо і шануємо. Відкидаючи подробиці до вільнішого часу, а найкраще до *особистого побачення*; як се ми мали з д-ром Кордубою, коротко скажу, що ми — скажу принаймні про осередок Історичної Секції — знаємо трудні обставини нинішньої наукової праці в Галичині, але з тим більшим поважанням і признанням ставимось до тих, які не зважаючи на всі труднощі, не спускають рук, і ведуть сю роботу далі; *Ви в їх числі*. І серед широкого загалу є велике поважання пієтизм до (та) симпатія до галицького культурного і наукового осередка, до галицьких наукових видань, і.т.д. З «України» Ви бачите, що я при кожній нагоді підтримує(ю) сей пієтизм. І Вам раджу не спускати фани з нашої Західне-української безтитульної Академії. А про подробиці Вашої тамошньої і нашої тутешньої роботи porozуміємось при першій нагоді: поки-що — до наступного листа. Дайте знати — хочби в кількох словах, як сей лист одержите.

З щирим привітом

М. Грушевський

Не пригадую собі імени Вашого батька — не можу повеличати Вас нині прийнятим способом. А слово «пан» у нас однодушно вигнано з культурного вжитку.

2

Уповноваження

Дру І.П. Крип'якевичу

Вповажаний Товаришу!

Прошу заступити мене на заг. зборах Н.Т.Ш. у Львові в дні 28.XII. 1930 р. і бути моїм повновласником.

З поважанням акад. М. Грушевський

12.XII.930.

Останний із збережених листів М. Грушевського
до Ів. Крип'якевича з 1930 р.*

Ч. 49. Кисловодськ, 6 вересня 1930 р.

Кисловодськ, Горний пер. 2, кв. 11

6.IX.930.

Дорогий Іване Петровичу!

Лікарі нарешті вигнали мене до Кисловодська; від усяких прикрих переживань, котрими був дуже багатий минулий академ. рік, почали мені докучати сердечні болі, і так я нарешті рішився поїхати до Кисл., на курацію. Правда, що моя дружина й донька взяли на себе всі клопоти звязані з сею подорожжю, а то я сам би не рішився пускатися в таку безвість, як подорож на дві доби залізницею. Трапив не добре — бо на дощі.

Те що Ви пишете про перспективи в Наук. тов. тим сумніше, що й тут перспективи истор. праці сильно гіршають, — та «інтензивна праця», котру Ви згадали в В. листі, переходить в минуле. Науково-дослідча катедра наша знята з бюджету і з 15.IX перестане існувати. Археограф. комісія і Комісія Зах. України відійшли від моєї комісії: їх приведено до президії відділу, головою рахуюся ще, але думаю зріктися — поки що голівства археограф. Комісії. Ком(ісії) Лівоб(ережної), Полудн(евої) Укр(аїни) і Новітн.(?) історії закрито зовсім, Ком(ісію) Укр.(?) пісенн. прилучено до Культ(урно)-Іст(оричної) Ком(ісії) і т.д.

Від Збірника Зах. Укр. вимагається, щоб головну увагу звернено на найновіші часи, на клясову боротьбу, революційні теми. Але мусять бути статті, а не голі матеріяли чи спомини. Всі теми, Вами перечислені, вповні бажані — але треба щоб і ті, які автори описуватимуть за своїми споминами, надавали їм форму статті — вставити їх в рамці тодішньої загальнішої ситуації; я сподіваюся, що і Ви приложите до того руку при редагованню, коли автори боятимуться брати то на себе.

Роздольський написав мені, що написав би на такі теми: а) мужицькі посли в Кромезж[іжі] при соймі, б) Л. Кобилиця; я згодився на се, просив тільки, щоб він не переобтяжав документами (коли вони того варті, їх треба видати окремо, не в збірнику) і не переходив би 1 1/2 арк. в кожній статті; при тім просив все таки написати щось про аграрний страйк (як і дві статті будуть, се ще краще), а може міг би щось зібрати в архівах (?) про нову еру?

Гординський писав, що ак(адемік) Ст(удинський) відбуде в тих днях нараду що до літера[туро]зн. частини, і пропонував мені одну тему з XVII в. — археогр. ком., і 2 з XIX в., я радив ту тему про рукопис XVII в. сюди не давати, тільки XIX-XX, бо старини і так досить. Вони

мене зрозуміли так ніби збірник має бути в 2 томах, але се не так — я тільки ставив терміни надсилання рукописів — старшого змісту і новішого, а збірник вийде в 1 томі, принаймні досі так справи стоять.

Виїзжаючи я написав, коли буде валюта, післати Раковському; попередить його, що якщо приїде — то се в загальний резерв.

Чи не можна б дістати невеликої загально-інформативної статтейки про передвоєнний режим в Галичині, або про війну і її наслідки для економ. і соц. життя?

Привіт! М.Г.

Я пробуду тут до 23 або 24, мабуть.

* З фонду ЦДІА Львів. До друку передав Р. Крип'якевич.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Віriamo, що в короткому часі, за редакцією п. Романа Крип'якевича появиться листування між Іваном Крип'якевичем і Михайлом Грушевським. На сторінках «Українського Історика» також будуть друкуватися спогади Івана Крип'якевича.

Українці в Канаді: 1891–1991

Марко Антонович

Українське Історичне Товариство

Монреаль, Квебек

СТОЛІТТЯ ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

Цього року українці в Канаді відзначають століття поселення в цій країні. Однак Василь Єлиняк та Іван Пилипів (Пилипівський) мали також своїх попередників, хоч ця передісторія, (подібно як християнство на Україні-Руси перед Володимиром) мало досліджена і задокументована. Василь Єлиняк (1859-1956) та Іван Пилипів (1859-1936) прибули в Канаду з с. Небилова і своїм приїздом започаткували широку хвилю еміграції українського селянства в цю країну.

Відзначаючи столітній ювілей поселення наших земляків у Канаді, ми не можемо не відзначити з подивом цього процесу, адже ж сто років тому приїздили з України, а конкретніше з Галичини темні, неписьменні русини в овечих кожухах, які в першу чергу освоїли західні т. зв. степові провінції Канади. Своїми руками, кровавим потом вони, як їхні предки-попередники в степах України освоїли зарослі і часто забагнені та непрохідні «прерії» і перетворили їх в найплідючіші райони Канади.

Та на цьому не кінець. Творячи з нічого своє громадське і культурне життя з тяжких початків українці почали здобувати також нові позиції в чужому для них англомовному, а також іншомовному взагалі, світі. З несвідомих русинів вони перетворилися у свідомих свого українців і кинулися здобувати також інші, вищі позиції в канадському житті через дрібних підприємців, скромних учителів переходили в політичне життя Канади через провінціальних та федеральних депутатів до міністерських постів, губернаторів провінцій аж до найвищого посту в країні генерал-губернатора Канади, яким є тепер Рей Гнатишин.

Дві статті, які ми нижче друкуємо саме і віддзеркалюють два аспекти українського життя і розвитку в Канаді. Іраїда Герус-Тарновецька присвячує свою статтю найбільше занедбаній та упослідженій частині українців у Канаді жінці, яка своєю невсипущою працею, людськими просто терпіннями і витривалістю стала носієм традицій на новому континенті і в цьому стала подібною до своїх попередниць — козачок минулих століть, які кинуті козаками напризволяще виховували нові покоління українців у найважчих умовах.

Стаття Іраїди Герус-Тарновецької подає не лише «Образ жінки в українському канадському фолкльорі, але фактично інфраструктуру, на